

NJEKOLIKO NAŠAŠĆA NOVACA NA SKUPU U HRVATSKOJ I SLAVONIJI.

I. Našašće keltskih novaca u Narti.

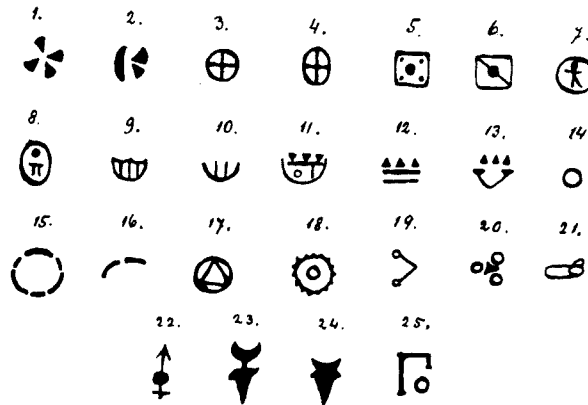
Mjeseca travnja 1894. našla se je u Narti (uprav. občina Ivanska, kotar Belovar) posuda puna velikih srebrnih novaca; lonac se je razlupao, a novci porazgrabili i porazprodavali. Kako to već obično biva u ovakim sgodama, uzprkos svim vladinim odredbama nitko nije niti oblast niti muzej o tomu našašću obavjestio. Trideset je komada ovih novaca dobio belovarski srebrnar Milan Ratajić, koji ih pokaza revnomu muzejskomu povjereniku prof. Gustavu Fleischeru, a posredovanjem ovoga nabavljena je barem ova partija za narodni muzej. Osim ovih muzejskih komada vidio sam još šest drugih, koje mi je jedan zagrebački trgovac donio, da mu ih opredielim. Ovih komada nisam mogao za muzej kupiti, jer mi se je dotični gospodin izpričavao, da nisu njegovi, te da ih mora vratiti. Poblizih podataka o mjestu, gdje je ovaj skup novaca nadjen i koliko ih je svega bilo, nisam mogao doznati.

Cieli skup sastoji izključivo od tetradrahama, koje su i panonski Kelti po uzorku tetradrahama makedonskoga kralja Filipa II. (356—336) kovali. Na prednjoj im je strani Zevsova glava, a na stražnjoj konjanik. Promjer ovih debelih novaca iznosi između 26 i 23 mm., težina između 14.20—12.42 grama. Radnja grčkoga kovničara u najboljem su slučaju samo tri komada (br. 1, 2, 13), svi ostali su što vjernije barbarske kopije, većinom stilistički prilično dotjerane (br. 3—12, 14—22). Mnogo su slabiji br. 23—28, gdje je kovničar htjeo u reverzu biti samostalan, okrenuvši konjanika na lievu stranu i br. 29, gdje je dapače i glavu u aversu okrenuo na lievo. Možda se ta samostalnost ima pripisati slaboj vještini rezbarovoj, koji valjda nije ni znao, da u kalup reže negativni lik.

Barbarski su kovničari nastojali i napis grčkih novaca ΦΙΑΠΠ-ΠΟΥ što vjernije kopirati. Kako valjda sami nisu poznavali grčkih pismena, te kako im stoga nije mogao biti ni smisao napisa poznat, slabo im je to uspjelo. Vjerno su oponašali i razne biljege i slova, koja označuju valjda makedonske kovnice ili kovničare.

Jedini će originalni dodatci biti kontrmarke, koje su se udarale i na grčke novce i na njihove barbarske imitacije. Tim je znacima valjda htjela koja vlast, koja ili nije sama kovala ili nije imala dosta kovanoga novca, označiti, da dotični novac priznaje svojim i da mu u svojem području daje stalnu zakonom opre-

djeljenu vrijednost. Ovih je znakova i po više na jednomu te istomu novcu. Na našim sam komadima našao sljedeće biljege (kontrmarke):

Sl. 47. Kontrmarke i biljezi na keltskim novcima iz našašća u Narti.

Osim toga ima nekoliko biljega, koji nisu više jasni.

Osobito mora da padne u oči, što je 29 od ovo 30 komada novaca oštrim instrumentom više ili manje jako zasječeno. Obično se misli, da se je takovim zarezima htjeo tkogod osvjedočiti, da li ga neće tko da prevari novcem od lošije kovine, samo izvana pločicom od bolje kovine prevučenim. Slično zarezanih se je novaca pojedince već i dosele našlo, te i narodni muzej već ima ovo nekoliko komada:

Tetradrahmu Antijoha I., kralja sirskoga (zasječena na glavi).

Tetradrahmu prve makedonske pokrajine (zasječena kraj buzdovana u reverzu).

Tetradrahmu Filipa III. Aridejskoga, kralja makedonskoga (zasječena na glavi).

Tetradrahmu grada Atene (zasječena na glavi).

Barbarsku tetradrahmu drugoga našega tipa, nadjenu u Mitrovici (Muz. kat. tabl. II. br. 20) (zasječena na reverzu).

Kako mi javlja prof. Celestina, kustos gradskoga muzeja u Osieku, i u tamnošnjem muzeju ima jedna tetradrahma tipa A., zasječena u reverzu. Keltsku tetradrahmu, zasječenu triputa u reverzu, vidio sam u sbirci g. Purgera u Rumi, a u sbirci g. Kaisera u Vinkovcima tetradrahmu Filipa Arideja, nadjenu u rimskom nasipu u Bačkoj, dvaputa na glavi zasječenu. Gdje su novci samo po jedanput zasječeni, gore mi se izrečeno mnijenje čini sasvim vjerojatnim, ali u skupu iz Narte jedan je novac (br. 16) petputa, dva (br. 2, 30) po četiri puta, dva (br. 6, 27) po tri puta, osam (br. 3, 7—9, 12, 19, 21, 22) po dvaput, a ostalih 18 po jedanput zasječeno. Dosta je čudno, da onomu, koji se je htjeo osvjedočiti o kakvoći kovine, nije bilo dosta zasjeći unj jedanput sjekirom. Moralo bi se dakle ostale zarezze odbiti ili na barbarsku objest, ili na osobito ne-

povjerenje. Moguće bi još bilo, da je njetko svakoga, koji bi zasječen novac primao, htjeo upozoriti, da isti više nema zakonite težine. Svi su naime novci ovoga skupa dosta izlizani, gdje koji dapače tako, da se jedva poznaju likovi. Razlika između najtežega (br. 7), koji važe 1420 gr. i najlagljega (br. 22) u težini od 1242 gr., iznosi 178 gr., dakle preko 12%. Ni najteži komad ne dosiže zakonite težine, na što se u ostalomu u staromu vieku nije toliko ni pazilo. Kada se je novac porabom izlizao ili ga se je iznova prekovalo ili sprovidilo kontrmarkom, u koja je dva slučaja oblast preuzela garanciju za količinu kovine, koja se je prijašnjom porabom izgubila, ili se je sve stalilo i nov novac zakonite težine kovao. Osakaćen novac, kako su to tetradrahme iz Narte, teško da je bio itko dužan primati pod cieniu, koja je bila zakonom ustanovljena za neozliedjeni, te je tako novac osakaćenjem faktično postao robom, koja se je samo primala po težini na vagi.

Barbarskim narodima podunavskih krajeva i balkanskoga poluotoka u prvi su kraj služili grčki novci, od kojih su se osobito rado primali oni makedonskoga kralja Filipa II. Kako je u njihovim zemljama bilo dosta srebra, što su ga iz rudnika (n. pr. u Daciji) dobivali, već su u IV. vieku stali sami kovati, te su si uzeli za uzorke novce istoga Filipa II., te Aleksandra Velikoga i Lizimaha. Nema sumnje, da su ovi novci kovani u Daciji, Panoniji, Noriku i u sjevernim krajevima balkanskoga poluostrva, pošto se ovuda najčešće na njih nailazi, tako da ih među njima ima, koje možemo smatrati najstarijim u Hrvatskoj kovanim novcem. Obsežnije radnje o keltskim novcima, koje su Eckhel i drugi stariji numizmatici tako slabo cijenili, da su preporučivali, da se svaki komad, čim se nanj naidje, stali, za sada još nema. U takovoj bi se radnji u ostalom imalo svladati dosta velikih poteškoća, da se dodje do povoljna uspjeha. Da se naime što vjerojatnije ustanovi predjel, u kojem je koja vrst kovana, valja najprije ustanoviti mjesta, gdje se na koji novac nailazi. Veoma je vjerojatno, da je domaća ona vrst, koje se u kojemu predjelu mnogo nalazi, dočim je u drugom kraju ili nema, ili se samo po koji komad od nje nadjje.

Za topografiju našašća keltskih novaca u Hrvatskoj i Slavoniji imam za sada veoma malo podataka, akoprem ih se je već sigurno na mnogim mjestima našlo. Žalibože kod velike većine muzejskih komada, izuzev one, koji potiču iz većega skupa, nadjjena g. 1887. u Kloštru kod Gjurgjevca (prvobitno po prilici 400 komada), nije zabilježeno mjesto, gdje su se našli. Vremenom će se tu ipak neki lokaliteti moći konstatovati iz muzejskoga arhiva, kada bude proučen. Za njeke komade, većim dielom novo nadošle, znadem, da potiču iz Mitrovice (tetradrahma muz. kat. br. 21), Petrijevac (didrahma muz. kat. br. 27), Gibarca (poludrahma), Novih Banovaca (tetradrahma, poludrahme i falična tetradrahma od bakra), Starog Slankamena (tetradrahma, drahma, poludrahma i mali bakreni novac), Niemaca (tetradrahma) i Sriema (drahma). Lokaliteti su mi poznati od novaca sбирke Lj. Kaisera u Vinkovcima i moje sбирke, koje obje sastoje većinom od novaca, nadjjenih u Osieku i sriemskoj županiji. Kaiser ima tetradrahma iz Neština, Petrovaradina (dvie), Indjije, Rume i Lačarka, drahmu iz Vrdnika, poludrahme iz Osieka ¹ (dvie), Dalja, Banoštra (dvie), Staroga Slankamena, Surduka (tri), Indjije

¹ Osiek je bio već Katančiću (sr. Dissertatio de columna milliaris. Prvo izdanje, str. 21

i sl.) poznat kao nalazište keltskih tetradrahma.

i rumskih Petrovaca (dvie), obola iz Surduka (dva), bakrenih novaca iz Osieka, Cerne, Šiškovaca i Subotišta. U mojoj je sbirci osim jedne tetradrahme iz kloštarskoga našašća, po jedna tetradrahma iz Starih Mikanovaca (gdje ih se je dosele već više našlo) i Mitrovice (veoma miešano srebro), dvie poludrahme i četiri bakrena novca iz Vinkovaca, a jedan je bakreni nadjen blizu željezničke stražarnice kraj Neudorfa kod Vinkovaca. Gotovo svi su ovi novci dakle nadjeni po sriemskoj i virovitičkoj županiji. Iz ostalih županija znam samo za našašća većih skupova u Kloštru (1887.) i Narti (1894.), te donekle za lokalitet dvajuh komada narodnoga muzeja, od kojih jedan potiče iz Dierichove sbirke — valjda iz Siska —, a drugi iz Ritzove sbirke u Ogulinu — valjda od nekuda iz gornje Krajine. (Ljubić u Vjestniku nar. muz. za god. 1870. p. 55). Po ovoj numizmatičkoj gradnji ne da se reći, za koju bi vrstu tih novaca moglo biti vjerojatno, da je kovano u Hrvatskoj i Slavoniji, ali mi se čini, da bi bilo lahko moguće, da su novci kloštarskoga našašća njegdje u III. ili II. vieku kovani u Hrvatskoj. O ovima iz Narte nasuprot bi držao, da su valjda uvežen novac, kojemu je vlast utisnutim kontrmarkama dala pravo kolanja u ovim krajevima.

U prilogu dajem opis novaca iz našašća u Narti, koji su nabavljeni za narodni muzej, dodavši od nekijh komada i slike.

Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
1.	Ar.; 24	14·10	<p style="text-align: center;">A. Konjanik na desno.</p> <p>Zevsova glava, ovjenčana lovorviencem, na desno. Naokolo krug od pikanja.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;">Sl. 48.</p> <p>Liep stil. Prednja je strana novca dobro sačuvana, stražnja dosta izlizana.</p>	<p>ΦΙΛΙΠΠΟΥ Konjanik jaši na desno. Izpod konja orlovo krilo, izpod podignute mu lieve prednje noge znak sl. 47, br. 25, a na prsima kontrmarka, sastavljena od četiri u krst stavljena klina (br. 1). Naokolo krug od pikanja.</p>

Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
2.	Ar.; 26-25	13·69	<p>Ista glava. Na obrazu mala okrugla kontrmarka sa krstom (br. 3).</p> <p style="text-align: center;">sl. 49.</p> <p>Stil, kako se čini, liep. Na obje strane, osobito na stražnjoj, veoma izlizan. Osim toga je novac na stražnjoj strani oštrim instrumentom na četiri mjesta duboko usječen.</p>	<p>[ϕ]ΑΗΙ-[πov]. Isti lik. Izpod konja nejasan znak, izpod podignute mu lieve prednje noge čini se, da je znak br. 25, a na ledjima nejasna duguljasta kontrmarka.</p>
3.	Ar.; 24	13·68	<p>Ista glava.</p> <p style="text-align: center;">sl. 50.</p> <p>Barbarski stil, ali dosta spretan. Novac je s obje strane ponješto izlizan, a na stražnjoj na dva mjesta duboko usječen.</p>	<p>.ΙΑΗΙ-Πov Konjanik jašeći na desno drži u ljevici veliku šibu. Iza njegove je glave debela pikanja, pod konjem velika karika, a pod podignutom lievom prednjom nogom konjevom Π</p>
4.	Ar.; 26-25	14·10	<p>Ista glava. Krug od pikanja.</p> <p>Barbarski stil. S obje strane je novac dosta izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu usječen.</p>	<p>ΑΗΗΙ Isti lik. Znak pod konjem (br. 22), usljed zarezanja nejasan, a onaj pod prednjom mu lievom nogom izlizan.</p>
5.	Ar.; 29-26	13·70	<p>Ista glava.</p> <p>Novac je s obje strane veoma izlizan, a na prednjoj na jednomu mjestu usječen.</p>	<p>ΦΙΑΠ-ov. Lik kao br. 1. Znac pod konjem nejasni. Krug od pikanja.</p>

Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
6.	Ar.; 24	13.65	<p>Ista glava. Krug od pikanja.</p> 	<p>ΑΠ (?) Lik kao br. 1. Iza konjanika tri debele u trokut stavljene piknje. Izpod konja kontrmarka (br. 9).</p>
<p>Sl. 51.</p> <p>Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, na prednjoj strani na jednomu, a na stražnjoj na dva mjesta usječen.</p>				
7.	Ar.; 27-26	14.20	<p>Ista glava. Krug od pikanja.</p>	<p>Tragovi posve izlizanih slova. Lik kao br. 1. Znaci do neznatnih tragova izlizani. Na konjevoj glavi kontrmarka, sastavljena od trijuh u trokut oko jednoga klina postavljenih karika. (Br. 20.)</p>
<p>Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na dva mjesta duboko usječen.</p>				
8.	Ar.; 26	13.92	<p>Ista glava. Krug od pikanja.</p>	<p>Tako izlizan, da se jedva pozna, da je isti lik kao u predjašnjega. Nad konjevom je glavom kontrmarka, sastojeca od dvie uzpo-redne crte, iznad kojih su šiljkom gore okrenuta tri klina (br. 12).</p>
<p>Barbarski stil. Novac je osobito na stražnjoj strani, na kojoj je na dva mjesta usječen, veoma izlizan.</p>				

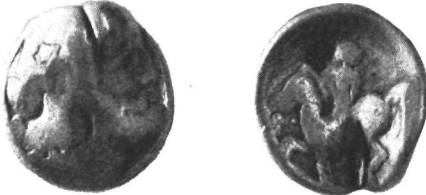
Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
9.	Ar.; 25	13·65	<p>Ista glava. Na zatiljku duguljasta kontrmarka sa krstom (Br. 4), a iza njega druga nejasna ovalna. Krug od pikanja.</p> <p>Barbarski stil. Novac je veoma izlizan, a na stražnoj strani na dva mjesta usječen.</p>	<p>Od napisa vidi se samo konac .... — ! Lik kao br. 1. Znaci posve izlizani.</p>
10.	Ar.; 26	13·21	<p>Ista glava. Krug od pikanja.</p> <div style="text-align: center;"> <p>sl. 52.</p> </div> <p>Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu usječen.</p>	<p>Tragovi izlizanih slova. Lik kao br. 1. Znaci izlizani. Tri kontrmarke: prva u obliku polumjeseca, nad kojim su tri piknje (br. 13) iza konjanika; druga okrugla sa trokutom (br. 17) na konjevim prsima, a treća četverokutna sa pet u krst stavljenih pikanja (br. 5) pod konjem.</p>
11.	Ar.; 24	13·98	<p>Ista glava.</p> <p>Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu duboko usječen.</p>	<p>IAII-o. Isti lik. Znak pod konjem zarezom uništen. Na prsima konja ostatak okrugle kontrmarke (br. 16), koja sječa na onu br. 15.</p>

Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
12.	Ar.; 24-23	13·84	<p>Ista glava.</p> <p style="text-align: center;">Sl. 53.</p> <p>Barbarski stil, ali dosta spretan. Novac je prilično dobro sačuvan, samo je na stražnjoj strani na dva mjesta usječen.</p>	<p>Napisa i znakova kao da nije bilo. Isti lik. Na konjevu trupu dvie kontrmarke: jedna sastavljena od debele crte i dva u kut stavljena klina (br. 2), a druga duguljastoga oblika sastoji od debele pknje i trijuh crta, smještenih na oblik slova Π (br. 8).</p>
13.	Ar.; 26-25	13·80	<p>Ista glava.</p> <p style="text-align: center;">Sl. 54.</p> <p>Liep stil. Novac je osobito na stražnjoj strani, gdje je na jednomu mjestu i usječen, veoma izlizan.</p>	<p>Napis i znaci izlizani. Isti lik. Iza konjanika kontrmarka na oblik podkove. (Br. 19.)</p>
14.	Ar.; 25	13·90	<p>Ista glava.</p>	<p>Napisu nema traga. Isti lik. Pod konjem Λ i nejasan znak. Dvie kontrmarke, jedna u obliku karike na konjevoj glavi (br. 14), druga u obliku čovječjega stopala na njegovim leđjima (br. 21).</p> <p>Dosta liep stil. Novac je na obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu duboko usječen.</p>

Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
15.	Ar.; 26	13·81	Ista glava. Barbarski stil. Novac je na obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu zasječen.	Napis izlizan. Isti lik. Pod konjem kolobar sa piknjom.
16.	Ar.; 26-23	14·01	Ista glava. Sl. 55. Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na pet mjesta usječen.	Napisu i znacima nema traga. Isti lik.
17.	Ar.; 25-23	13·62	Ista glava. Na obje je strane novac veoma izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu zasječen.	Napis i znaci su izlizani. Obični lik. Na konjevomu zadku kontrmarka u obliku kružnice, sastavljene od po tri izmjenice veće i manje crte (br. 15).
18.	Ar.; 26	13·27	Ista glava, ali veoma barbarskoga stila. Naokolo krug od pikanja.	Napis je izlizan. Obični lik. Konjeva su kopita izražena debelim piknjama. Pred konjem znak nalik na mač sa antenama (br. 23), pod podignutom prednjom desnom nogom kao da je drugi mač (br. 24), a ne-

Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
				<p>jasan treći znak između prednjih i stražnjih mu noguh. Tri kontrmarke, od kojih su dvie jednake (br. 2), slične onoj prvoj broja 12, na glavi i na stražnjoj desnoj konjevoj nogi, a treća na oblik krsta (br. 7) na konjanikovim prsima.</p> <p>Barbarski stil. Novac je s obje strane dosta izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu zasječen.</p>
19.	Ar.; 25-24	13·10	Ista glava. Za njom nejasna kontrmarka (polumjesec?)	<p>Napisu i znacima nema traga. Obični lik. Dvie kontrmarke: jedna četverouglasta sadržaje štapićem probušenu kruglju (br. 6), druga je nejasna (br. 11).</p> <p>Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na dva mjesta zasječen.</p>
20.	Ar.; 26	13·84	Ista glava. Krug od pikanja.	<p>Napisu nema traga. Znaci su pod konjem nejasni. Isti lik.</p> <p>Barbarski stil. Objе su strane novca veoma izlizane, a stražnja na jednomu mjestu zasječena.</p>
21.	Ar.; 25-23	13·96	Ista glava.	<p>Isti lik. Napis i znaci posve izlizani.</p> <p>Novac je s obje strane veoma izlizan, a na prednjoj strani na dva mjesta zasječen.</p>
22.	Ar.; 25	12·42	Ista glava. Krug od pikanja.	<p>Isti lik. Napis i znaci posve izlizani. Krug od pikanja.</p> <p>Novac je na obje, navlastito na stražnjoj strani veoma izlizan, a na prednjoj je na dva mjesta duboko zasječen.</p>

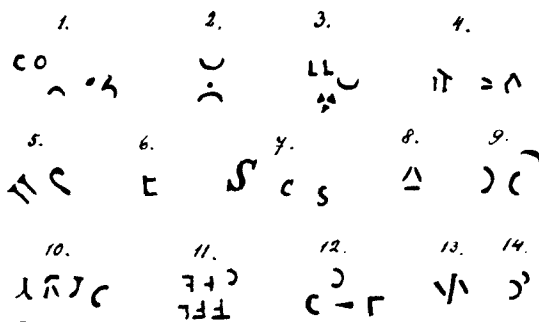
Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
23.	Ar.; 25	13·80	<p style="text-align: center;"><i>B. Konjanik na lievo.</i></p> <p>Zevsova glava, ovjenčana lovorvencem, na desno. Krug od pikanja.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;">Sl. 56.</p> <p>Barbarski stil. Novac je na obje strane dosta izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu duboko zasječen.</p>	<p>ΙΙΙΦ (Napis φιλ obratno smješten). Konjanik, dižući desnicu u vis, jaši na lievo. Pod konjem nejasan znak, a na prsima mu dvie kontrmarke: karika, a nad njom polukružnica sa dvie crtice (br. 10 i 14). Krug od pikanja.</p>
24.	Ar.; 24-23	13·32	<p>Ista glava. Krug od pikanja.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;">Sl. 57.</p> <p>Barbarski stil. Novac je ponješto izlizan, a na stražnjoj strani na jednomu mjestu duboko zasječen.</p>	<p>ΠΔ-Α-Ι-Π. Isti lik. U polju iza konjanika karika.</p>
25.	Ar.; 25-24	13·97	<p>Ista glava. Krug od pikanja.</p>	<p>ΠΔΠ (?). Isti lik. Krug od pikanja.</p>
26.	Ar.; 24-23	13·12	<p>Barbarski stil. Novac je s obje strane dosta izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu duboko zasječen.</p> <p>Ista glava. Kružna crta.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;">Sl. 58.</p>	<p>Napis izlizan. Pod konjem Α. Isti lik. Pred konjanikom okrugla kontrmarka sa krstom (br. 3).</p>

Tekući broj	Kovina i veličina u mm.	Težina u gr.	Prednja strana	Stražnja strana
27.	Ar.; 25-24	12.93	<p>Barbarski stil. Novac je s obje strane dosta izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu duboko usječen.</p> <p>Ista glava.</p>	<p>Napis i znaci skoro posvema izlizani. Isti lik. Na konjevu zadku okrugla kontrmarka (br. 14).</p>
28.	Ar.; 24	13.70	<p>Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na tri mjesta zasječen.</p> <p>Ista glava. Krug od pikanja.</p>	<p>Od napisa, koji je izlizan, vidi se samo slovo A pred konjem. Isti lik.</p>
29.	Ar.; 23	12.67	<p>Barbarski stil. Novac je s obje strane veoma izlizan, a na stražnjoj na jednomu mjestu duboko zasječen.</p> <p style="text-align: center;">C. Glava na lievo.</p> <p style="text-align: center;">Konjanik na lievo.</p> <p>Ovjenčana mužka glava, na lievo. Krug od pikanja.</p>	<p>Od napisa vidi se slovo O pred konjem. Isti lik kao serija B. Iza konjanika kontrmarka: rozeta sa karikom u sredini.</p>
			<p>Sl. 59.</p>	
30.	Ar.; 25-24	13.60	<p>Barbarski stil. Novac je na stražnjoj strani na jednomu mjestu duboko zasječen i veoma izlizan.</p> <p style="text-align: center;">D. Izlizan novac.</p> <p>Glava na desno.</p> <p>Novac je s obje strane na dva mjesta zasječen.</p>	<p>Sasvim izlizan.</p>

II. Našašće rimskih obiteljskih denara izmedju Valpova i Osieka.

U „Viestniku hrv. ark. društva“ VIII. p. 105—114 opisao sam 28 denara rimske republike i cara Augusta iz našašća njegdje izmedju Valpova i Osieka, koje sam kupio bio od vinkovačkog zlatara Kaspra. Novci su nadjeni u proljeće god. 1886., ali nisam mogao dobiti točnije obavjesti o mjestu, gdje su bili zakopani, kao što nisam mogao dobiti više ni jednoga komada iz ovoga našašća. Kao obično, na sto se je strana razpršio taj zanimivi skup, koji nam predstavlja novac, što je kod nas kolao u Augustovo doba. Srećom se je ipak pojavila još jedna partija istoga toga našašća, koja se sada nalazi u liepoj sbirci g. Ljudevita Kaisera, policajnoga komesara u Vinkovcima Svega ih je 25 komada, a gosp. ih je Kaiser nabavio u Vukovaru od jedne gospodje koja mu je izrično rekla, da i ti novci potječu iz našašća njegdje kod Osieka. Da je to isti skup, o tomu ni najmanje ne dvojim, odkako sam te novce vidio i proučio. Ja ću ih ovdje popisati, a uzgredice ću, potpunosti radi, navesti i one iz svoje sbirke.

U spomenutom sam članku rekao, da je ovaj skup novaca valjda zakopan izmedju g. 759—762 od sagradjenja grada Rima (6—9 p. Is.), u doba velike ilirske pobune, te sam upozorio na veliku sličnost toga našašća sa novcem, koji se je ponalazio na bojištu u teutoburžkoj šumi. Kaiserovi novci moj ondje izrečeni nazor podkriepljuju. Ni u njega nema novca, koji bi bio mladji od ove dobe, jer su i njegova dva najmladja denara kovana u Augustovo doba, jedan (Coh. I. br. 144) godine $\frac{742}{12}$ pr. Is. a drugi (Cohen I. br. 40) $\frac{752}{2}$ pr. Is. Medju Kaiserovim novcima ima i dva kvinara (broj 18 i 30), koja vrsta novaca u mojoj partiji nije bila zastupana. Po dobi od ovo 53 komada 33 ih je kovano u doba prije Caesarove diktature, a ti skoro svi imadu kontrmarke, koje u averzu, koje opet u reverzu; 15 je komada iz dobe od Caesarove diktature do bitke kod Akcija, a 5 iz Augustove dobe.

Sl. 60. Kontrmarke na republikanskim novcima našašća izmedju Valpova i Osjeka.

Popis našašća

Tek. br.	Kakov je novac?	Promjer u mm.	Težina u gr.	Opis novca	Kontr-marka	Doba kovanja	Litera-tura	Gdje se sada nalazi?
1.	Denar	17	3·65	Novci bez moneta-rovoga imena. Ovjenčana glava Apolona Vejova na desno; izpod nje munja. Jupiter sa munjom, na četveroprežnim kolima juri na desno.	Na licu 10 Iznad konja		Babelon Descr des m. c. I. p. 77 br. 226. (2 fr.)	Sbirka Kaiser
2.	Denar	18	3·73	Isto. Familia Aemilia.	Nema je	"	"	"
3.	Denar		3·61	Opisan u Viestniku VIII. p. 107. br. 1. Familia Appuleia.	U aver- zu	700. 54. pr. Is.	I. p. 122 br. 10.	Sbirka Brun- šmid
4.	Denar		3·65 fali ko- madić	Viestnik VIII. p. 107. br. 2. Familia Atilia.	Nema je	660. 94. pr. Is.	I. p. 208. br. 1.	"
5.	Denar	18	3·55	Glava Rome sa krilatom kacigom, na desno. Iza glave x· SAR(anus)-ROMA. Viktorija sa bičem u ruci, juri na dvoprežnim kolima na desno.	Nema je	560. 194. pr. Is.	I. p. 226 br. 1 (3 fr.)	Sbirka Kaiser
6.	Denar	19	3·68	Familia Caecilia. Q·MEE(IIus). Glava Rome sa krilatom kacigom, na desno. Pred glavom x· ROMA Jupiter sa munjom i palmom u rukama po-lagano se vozi na četveroprežnim kolima na desno.	Sl. 60, br. 1.			
7.	Denar	17	3·75	Familia Calpurnia. Ovjenčana glava Apolo-nova na desno. Iza nje trozub i klješće, izpred nje o·		625. 129. pr. Is.	I. p. 263 br. 21 (1 fr.)	"

Tek br.	Kakov je novac?	Promjer u mm.	Težina u gr.	Opis novca	Kontr-marka	Doba kovanja	Litera-tura	Gdje se sada nalazi?
8.	Denar		3·82	LPISO FRVGI. Konjanik sa palmom u ruci juri na desno. Iznad njega dugačak znak (trozub?) izpod napisa A. Viestnik VIII. p. 108 br. 3. U averzu iza glave slovo Q i vile.	Nema je U averzu br. 2. u re- verzuz	$\frac{665.}{89. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 292 br. 11 (6 fr.)	Sbirka Kaiser
9.	Denar		3·79	Viestnik VIII. p. 108. br. 4.	U averzu nejasna marka	$\frac{693.}{61. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 300 br. 24 (3 fr.)	"
10.	Denar		3·62	Familia Carisia. Viestnik VIII. p. 108. br. 5.	U averzu <	$\frac{703.}{48. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 315. br. 5 (2 fr.)	"
11.	Denar	19	3·91	MONETA. Glava Junone Monete na desno. T. CARISIVS. Ovjenčan kalup za kovanje novca, klješte, nakovanj i čekić. Oko svega lovor-vienac.	Br. 3.		I. p. 314. br. 1 (3 fr.)	Sbirka Kaiser
12.	Denar	19-17	3·53	Isti novac.	Nema je	"	"	"
13.	Denar		3·62	Familia Cipia. Viestnik VIII. p. 108. br. 6.	U averzu Br. 4.	$\frac{660.}{94. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 341. br. 1 (2 fr.)	Sbirka Brun- šmid
14.	Denar		3·57	Familia Claudia. Viestnik VIII. p. 109. br. 7.	U averzu Br. 5.	$\frac{670}{84. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 349. br. 5 (1 fr.)	"
15.	Denar		3·06	Familia Coponia. Viestnik VIII. p. 109. br. 8.	Nema je	$\frac{705.}{49. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 381. br. 1 (3 fr.)	"
16.	Denar		3·79	Familia Cordia. Viestnik VIII. p. 109. br. 9.	Nema je	$\frac{705.}{49. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 383. br. 1 (3 fr.)	"
17.	Kvinar	12 1/2	1·58	Familia Cornelia. Ovjenčana Jupitrova glava na desno.				
18.	Denar	18	3·93	CN·LEN(ulus). Na desno okrenuta Viktorija kruniše tropej. C(enius)·P(opuli)·R(omani) Poprsje genija rimskoga naroda sa dijademom, na desno; na ramenu mu je žezlo.	Nema je Navratu Br. 6.	$\frac{670.}{84. \text{ pr. Is.}}$	I. p. 415 br. 51 (3 fr.)	Sbirka Kaiser

Tek. br.	Kakov je novac?	Promjer u mm.	Težina u gr.	Opis novca	Kontr-marka	Doba kovanja	Litera-tura	Gdje se sada nalazi	
19.	Denar	18	3·86	LENT·CVR·X·FL (Lentulus curator denariis flandis); u polju EX·S·C. Zemaljska kruglja između žezla i lovor vienca s jedne a kormila s druge strane. FAVSTVS. Dijanino poprsje sa dijademom i polumjesecem na desno; iza njega augurski lituus (štap). FELIX. Sulla odjeven magistratskom odjećom sjedi na estradi na lijevo. Pred njim klečeći Bocchus pruža mu uljičnu grančicu; iza Sulle kleči Jugurtha svezanih na leđjima rukuh.				680. I. p. 417. br. 74. pr. Is. 55. (2 fr.)	Sbirka Kaiser
				Familia Fonteia.	Nema je	690. 64. pr. Is.	I. p. 421. br. 59. (6 fr.)	"	
20.	Denar		3·56	Viestnik VIII. p. 109. br. 10. Familia Furia.	Br. 7.	666. 88. pr. Is.	I. p. 506. br. 9. (1 fr.)	Sbirka Brunšmid	
21.	Denar		3·71	Viestnik VIII. p. 110. br. 11.	Nema je	700. 54. pr. Is.	I. p. 528. br. 23. (3 fr.)	"	
22.	Denar	19	3·83	Isti novac.	Nema je	"	"	Sbirka Kaiser	
				Familia Hosidia.	Nalica na rubu				
23.	Denar	15	3·67	GETA·III·VIR·Dijanina glava sa dijademom u kosi, a lukom i tulcem na ramenu. C·HOSIDI·C·F. Sulicom ranjena na desno okrenuta kalidonskoga vepra napada pas.	br. 8.	700. 54. pr. Is.	I. p. 547. br. 1 (2 fr.)	"	
				Familia Livineia.	Nema je	711.—712. 43.—42. pr. I.	II. p. 144. br. 9 (5 fr.)	Sbirka Brunšmid	
24.	Denar		3·79	Viestnik VIII. p. 110. br. 12. Familia Lucretia.					
25.	Denar		3·10 fali komadić	Viestnik VIII. p. 110. br. 13.	Nema je	680. 74. pr. Is.	II. p. 153. br. 2 (3 fr.)	"	

Tek. br.	Kakov je novac?	Promjer u mm.	Težina u gr.	Opis novca	Kontr-marka	Doba kovanja	Litera-tura	Gdje se sada nalazi?
26.	Denar		3·78	Familia Marcia. Viestnik VIII. p. 110. br. 14.	U averzu o	$\frac{670.}{84. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 195. br. 42 (1 fr.)	Sbirka Brunšmid
27.	Denar		3·53	Familia Memmia. Viestnik VIII. p. 110. br. 15.	Nema je	$\frac{694.}{60. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 218. br. 9. (3 fr.)	"
28.	Denar		3·62	Familia Naevia. Viestnik VIII. p. 111. br. 16.	Nema je	$\frac{680.}{74. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 248. br. 6. (1 fr.)	"
29.	Denar	17	3·67	Isti novac.	Nema je	"	"	Sbirka Kaiser
30.	Kvinar	14	1·72	Familia Porcia. M·C·X·O Glava Slobode sa dijademom na desno. VICTRIX Krilata na desno sjedeća Viktorija drži pateru i palmu.	Br. 10. d	$\frac{653.}{101. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 371. br. 7. (1 fr.)	"
31.	Denar		3·78	Familia Quinctia. Viestnik VIII. p. 111. br. 17.	Nejasna marka	$\frac{650.}{104. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 394. br. 6. (3 fr.)	Sbirka Brunšmid
32.	Denar	16	3·62	Familia Rubria. DOSSEN Ovjenčana glava Jupitrova na desno sa žezlom na ramenu. L·RVBRI Triumfatorska tensa, u koju su upregnuta četiri konja, na desno. Urešena je znakom munje i letećom Viktorijom, koja drži u podignutoj ruci vienac.	Nema je	$\frac{671.}{83. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 406. br. 1. (2 fr.)	Sbirka Kaiser
33.	Denar	16 $\frac{1}{2}$	3·81	Familia Rutilia. FLAC(cus). Glava Rome na desno sa krilatom kacigom, koja je urešena orlovom glavom. L·RVTIL Viktorija, držeća vienac, juri na dvoprežnim kolima na desno.	Nema je	$\frac{675.}{79. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 413. br. 1. (3 fr.)	"

Tek. br.	Kakov je novac?	Promjer u mm.	Težina u gr.	Opis novca	Kontr-marka	Doba kovanja	Litera-tura	Gdje se sada nalazi?
34.	Denar		3.90	Familia Scribonia. Viestnik VIII. p.111. br. 18.	Br. 9.	$\frac{700.}{54. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 427. br. 8. (2 fr.)	Sbirka Brunšmid
35.	Denar		3.62	Familia Sergia. Viestnik VIII. p.112. br. 19.	Nema je	$\frac{650.}{104. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 442. br. 1. (2 fr.)	"
36.	Denar	19	3.72	Familia Thoria. I(un)o · s(is)pes) · M(ater) · R(e)gna). Glava lanuvijske Junone, pokrita jarećom kožom, na desno. L. THORIVS-BALBVS Bjesan bik skače na desno. U polju gore slovo N.	Nema je	$\frac{660.}{94. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 488. br. 1. (1 fr.)	Sbirka Kaiser
37.	Denar	16 $\frac{1}{2}$	3.42	Familia Titia. Lozom ovjenčana Bacchova glava na desno. Q. TITI Na desno leteći Pegaz.		$\frac{664.}{90. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 491. br. 2. (2 fr.)	"
Za ovaj sasma izlizan i izgreden novac, koji se svojim vanjskim obličjem posve razlikuje od ostalih, rekao bi, da neće biti iz ovoga našašća.								
38.	Denar		3.51	Familia Tituria. Viestnik VIII. p.112. br. 20.	U averzu br. 11. U reverzu A	$\frac{675.}{79. \text{ pr. Is.}}$	II. p. 499. br. 6. (1 fr.)	Sbirka Brunšmid
39.	Denar	18	3.72	C. Julius Caesar. COS · TERT-DICT · ITER Klasjem ovjenčana Cererina glava, na desno. AVGV · PONT MAX Simplum, škropijonik, vaza za žrtvovanje i augurski lituus. U polju desno slovo M				
40.	Denar		2.97	Viestnik VIII. p. 112. br. 21.	Nema je	$\frac{708.}{46. \text{ pr. Is.}}$	Cohem m. imp. I ² p. 8. br. 4. (2 fr.) Cohem m. imp. I ² p. 9. br. 12. (2 fr.)	Sbirka Kaiser Sbirka Brunšmid
41.	Denar Postumia		3.50	Familia Junia: M. Junius Brutus. Viestnik VIII. p.112. br. 22.	Nema je	$\frac{696.}{58. \text{ pr. Is.}}$	Babelon II. p. 114. br. 31. (3 fr.)	"
42.	Denar		3.35	Viestnik VIII. p. 113. br. 23.	Nema je	$\frac{711.}{43. \text{ pr. Is.}}$	Babelon II. p. 384. br. 10. (4 fr.)	"

Tek. br.	Kakov je novac?	Promjer u mm.	Težina u gr.	Opis novca	Kontr-marka	Doba kovanja	Literatura	Gdje se sada nalazi?
43.	Denar	16-17	3·40	Familia Antonia: M. Antonius. ANT·AVG·III·VIR·R·P·C Pre- torijska galija sa jedrom.	Br. 12.			
				[le]G-II Legijski orao iz- među dva bojna znaka.	Br. 13.		Babelon I. p. 200. br. 105. (2 fr.)	Sbirka Kaiser
44.	Denar	16	3·30	Isti novac, ali je LEG-V.	Nema je		Babelon I. p. 201. br. 110. (2 fr.)	" Sbirka Brun- šmid
45.	Denar		3·54 fali ko- madić	Viestnik VIII. p. 113. br. 24. LEG-VII.	Nema je		Babelon I. p. 201. br. 113. (2 fr.)	" Sbirka Brun- šmid
46.	Denar	17	3·49	Isti novac, ali je LEG-XIII.	U averzu br. 14. u re- verzu — I		Bab. I. p. 202. br. 122. (6 fr.)	Sbirka Kaiser
47.	Denar	18	3·37	Isti novac, ali je LEG-XIX.	U averzu (— u reverzu I		Bab. I. p. 203. br. 133. (2 fr.)	"
48.	Denar		3·70	Cleopatra. Viestnik VIII. p. 113. br. 25.	Nema je		Coh. m. I. I. p. 57. br. 1. (40 fr.)	Sbirka Brun- šmid
49.	Denar	17½	3·75	Augustus. AVGVSTVS DIVI F Ovjenčana careva glava na desno. C·CAES·AVGVS·F. Caius Caesar juri na konju na desno; za njim dva bojna znaka i legijski orao.	Nema je	752. 2. pr. Is.	Coh. m. I. I. p. 69. br. 40. (6 fr.)	Sbirka Kaiser Sbirka Brun- šmid
50.	Denar		3·72 fali ko- madić	Viestnik VIII. p. 113. br. 28.	Nema je	752. 2. pr. Is.	Ibid. I ² p. 69. br. 43. (6 fr.)	" Sbirka Kaiser
51.	Denar	17-18	3·70	Averz kao br. 49. IMP·X·ACT Apolon u žen- skoj odjeći sa lirom i plektrom u rukama, stoji na lievo.	Na vratu Λ			Sbirka Kaiser
52.	Denar		3·76	Viestnik VIII. p. 113. br. 26.	Nema je	742. 12. pr. Is.	Ibid. I ² p. 84 br. 144. (2 fr.) Ibid. I ² p. 92. br. 143. (3 fr.)	Sbirka Brun- šmid
53.	Denar		3·68	Viestnik VIII. p. 113. br. 27.	Nema je	735. 19. pr. Is.	Ibid. I ² p. 138. br. 513. (10 fr.)	"

III. Našašće novaca XVI. vieka kod sela Crnea.

Uz dopis br. 4311. od 11. srpnja 1893. poslala je kr. kotar. oblast u Petrinji muzejskomu ravnateljstvu jedan zlatni i 39 srebrnih novaca, koje su 18. lipnja iste godine našli pastiri sela Crnea upravne obćine Praćno, na odronjenom briegu nove Save, kada je usljed silnih proljetnih kiša nabujala rieka opala bila. Oružnicima, koji su seljacima Ivanu, Milošu i Luki Jurasoviću novac oduzeli, pripoviedalo se je, da je nađjeno oko 80 zlatnih i 200 komada srebrnoga novca, ali kako je oblast tek drugi dan za to našašće doznala, veći je već dio bio razpačan. Jedna je čest ovoga skupa postala plienom rieke Save. Muzejsko je ravnateljstvo poslalo kotar. oblasti odgovarajuću svotu, da se njom odštete vlasnici konfiskovanoga novca.

Nadjeni skup reprezentuje novac, koji je bio u Hrvatskoj koncem XVI. vieka u prometu. Po najmladjemu novcu, kremničkomu denaru cara Rudolfa II. od godine 1594., dalo bi se zaključivati, da je ovo blago zakopano ili te godine ili skoro iza nje. Sjetimo li se, koli su nesigurne prilike vladale u ovomu dielu Hrvatske kratko vrieme iza sisačke bitke (1593. g.), kada su turske čete bez prestanka uznemirivale i plienile sisačku okolicu, te zadavale straha i mnogo udaljenijim krajevima, nećemo se čuditi, da je vlasnik ovoga blaga došao na tu ideju, da povjeri materi zemlji svoj imetak, da mu ga čuva. I ona ga je zaista sačuvala, ali ne za prvobitnoga vlasnika, već za kasniju generaciju, jer onaj nije više imao prilike koristiti se svojim blagom, bilo s toga što je prije poginuo ili umro, bilo što ga nije više mogao naći ili doći do mjesta, gdje ga je zakopao.

Onaj dio crnačkoga blaga, što je dospio u narodni muzej sastoji od sljedećih novaca:

Turska. Selim II., sin Sulejmana I. $\left(\begin{array}{l} 974.—982. \text{ iza Hedžre} \\ 1566.—1574. \text{ pos. Krsta.} \end{array} \right)$. Funduk (zlatni cekin).

Poljska. Aleksander (1501.—1506.) Polugroš sa krunom. 2 komada.

Poljska. Sigismund I. (1506.—1548.). Trogroška za vojvodinu Prusku od godine 1530.

Ugarska. Ferdinand I. (1517.—1564.) Kremnički denar od g. 1538.

„ „ „ Sličan od god. 1539. 2 komada.

„ „ „ „ „ „ 1541.

„ „ „ „ „ „ 1545.

„ „ „ „ „ „ 1548.

„ „ „ „ „ „ 1550. 2 komada.

„ „ „ „ „ „ 1551. 2 „

„ „ „ „ „ „ 1553. 2 „

„ Maksimilijan II. (1564.—1576.) Kremnički denar od g. 1566. 4 kom.

„ „ „ Sličan od god. 1569.

„ „ „ „ „ „ 1570.

„ „ „ „ „ „ 1571.

„ „ „ „ „ „ 1572.

„ „ „ „ „ „ 1574. 3 komada.

„ „ „ „ „ „ 1578. (sic!)

*

Ugarska.	Rudolf II.	(1576.—1608.)	Kremnički denar	od god.	1580.
"	"	"	Sličan	od god.	1581. 4 komada.
"	"	"	"	"	1583.
"	"	"	"	"	1585. 3 komada.
"	"	"	"	"	1591.
"	"	"	"	"	1592.
"	"	"	"	"	1594.

Denar Maksimilijana II. od god. 1578. dokazuje, da su se još dvie godine iza njegove smrti kovali novci sa njegovim imenom. Valjda su kalupi bili rezani prije njegove smrti, te su kovani s njima novci došli samo pometnjom u promet.

IV. Našašće novaca u Vitojevcima.

Gjuro Micić iz Vitojevaca (kotar rumski, županija sriemska), oručii 22. svibnja godine 1894. svoje polje, izore mali lončić pun srebrnih novaca iz druge polovice XVII. vieka. Na zahtjev oružnika iz Klenka, koji su baš prolazili, izruči im cijelo našašće osim jednoga komada, a ovi ga predadoše kotarskomu sudu u Rumi. Ova ga je oblast poslala ravnateljstvu arheologičkoga muzeja na proučavanje, te je cijelo našašće kupljeno za muzejsku numizmatičku zbirku.

Oružnici su na jedno 30^m udaljeno od onoga mjesta, gdje su se novci našli, vidjeli na zemljištu Miloša Božića, da je njetko izkopao veliku 2^m široku jamu, te naslućuju, da je i tamo njetko kopao i izkopao valjda više lonaca sa blagom, ali nisu mogli doznati, je li zaista što u stvari.

Novci potiču svi iz druge polovice XVII. vieka, te ih je većina (90 kom.) izuzevši 2 francezka polotalira i 4 šestice (1 bečka, 1 pražka, 2 kremničke), pet-najstica. Najmladji je komad jedna XV. bavarskoga vojvode Maksimilijana Emanuela od god. 1702. Prije te godine novci dakle nisu bili zakopani, ali sigurno nisu ni mnogo kašnje. Kako magjarski novci, kojih je onda u Srijemu naravski najviše u prometu bilo, prestaju već godinom 1695., mislim da se ne bi smjelo uzeti povodom, zašto je ovo blago zakopano prvi turski rat cara Karla VI. (1716—1718) već moramo reći, da nam povod, zašto su se ti novci — skoro iza 1702. g. — zakopali, nije poznat.

Novci, u koliko ih je muzejska uprava dobila na proučavanje, ovi su:

Francezka: Ljudevit XIV. (1643—1715).

1. Polotalir od god. 1652. kovan u Toursu. * LVD·XIII·D·G· — FR·ET·NAV·REX· Lovorom ovjenčano poprsje kraljevo sa oklopom na desno.

SIT·NOMEN·DOMINI· — ·BENEDICTVM· 1652. Okrunjen grb sa tri ljiljana: izpod njega E (Znak kovnice u Toursu).

2. Polotalir od g. 1694.(?), kovan valjda u Parizu. Prekovanjem postadoše napisi na obje strane ponješto nejasne. — LVD·XIII·D·G· — FR·ET·NAV·REX· Lovorom ovjenčano poprsje sa oklopom, na desno. Izpod njega nejasan kovnički biljeg.

* SIT·NOMEN·DOMINI·BENEDICTVM· [169]4. Četiri okrunjena dvostruka L (LL) sastavljena u krst; u kutovima krsta po jedan ljiljan, a u sredini u okrugu tri ljiljana.

Rimsko-njemački carevi: Leopold I. (1658—1705).

Dolnja Austrija, kovnica u Beču, kovničar nepoznat:

3. Petnajstica (XV.) od g. 1660. bez kovničarskoga biljega. Na averzu ovoga je i sljedećih novaca carevo poprsje sa imenom, naslovom i oznakom vrijednosti, na reverzu nastavak napisa, godina i okrunjeni dvoglavi orao sa potpunim grbom na prsima. Izpod orlova repa mali štit sa austrijskom i burgundskim prugama.

2 ponješto razno rezana komada.

—, —, kovničar Andrea Cetto (1660—1665):

4. — 5. XV. sa monogramom CA (u spoju) izpod orlova repa. Od g. 1661. (2) i 1662. (1). 3 kom.

6. XV. od g. 1663. sa istim monogramom. Biljega u averzu nad carevom glavom: trolist. 1 kom.

7. XV. od g. 1664. sa monogramom i biljegom (rozeta u obliku urešena krsta). 3 kom.

8. XV. od god. 1664. sa monogramom i biljegom (krst, sastavljen od pet uglastih pikanja). 1 kom.

9. XV. od godine 1664. sa monogramom i biljegom (sedmerolista ruža). 1 kom.

—, —, kovničar Matija Mittermayer Waffenbergski (1679—17. .?):

10. XV. od g. 1684. sa sastavljenim početnim slovima kovničarova imena MM. Na orlovim je prsima štit sa austrijskim prugama. 2 kom.

11. VI. od godine 1686. sa kovničarovim slovima. 1 kom.

12.—14. XV. bez kovničarova biljega od g. 1693. (2), 1695. (1) i 1696. (1). 4 kom.

Štajerska, kovnica u Gradcu, kovničar nije imenovan:

15. XV. od godine 1661. sa potpunim grbom na orlovim prsima i malim štitom, u kojemu je štajerski panter, izpod orla.

Tirolska, kovnica u Hallu, kovničar nije imenovan:

16.—17. XV. sa dva jednom krunom okrunjena štita (austrijska pruga i tirolski orao). Od godina 1691. (1) i 1694. (3). 4 kom.

Češka, kovnica u Pragu, kovničar Janinal (1670.—1687.):

18. 6. od godine 1686., sa češkim naslovom na reverzu, češkim grbom (dvorepi lav) na prsima dvoglava orla i kovničarskim biljegom (slovo I(aninal)) izpod orlova repa. 1 kom.

—, —, kovničar Matija Vaist (1688.—1694.).

19. XV. od godine 1694. sa početnim slovima kovničara u reverzu (M V). 1 kom.

Slezka, kovnica u Vratislavi, kovničar Georg Hübner (1650.—1665.):

20. XV. od godine 1661. sa mnogolikim grbom na orlovim prsima i razdijeljenim početnim slovima kovničara (G—H) sa obje strane orla. 2 kom.

21. XV. od godine 1663. sa austrijskim prugama na prsnomu štitu i G—H. 3 kom.

—, kovnica u Briegu, kovničar Christoph Brettschneider (1669.—1713):

22. i 23. XV. sa austrijskim prsnim štitom i početnim slovima kovničara (C. B) izpod orlova repa; od godina 1693. (1) i 1694. (1). 2 kom.

—, kovnica u Opolju, kovničar Martin Maximilian pl. Wackherle (1685.—99., kovničar u Vratislavi 1694.—1702.):

24. i 25. XV. sa austrijskim prsnim štitom i početnim slovima M·M·W pod orlovim repom; od godina 1693. (1) i 1694. (1). 2 kom.

Ugarska. Leopold I. (1658.—1705.), kovnica u Kremnicu. Na averzu svih ovih novaca ovjenčano je poprsje, ime, naslov i znak vrijednosti. Na reverzu sjedeća je majka božja sa djetetom, napis PATRONA — HVNGARLÆ, godina, mali okrunjeni štit sa ugarskim grbom i oznaka kovnice razdijeljenim u polju slovima K(örmöcz)—B(ánya):

26.—44. XV. od godina 1662. (1), 1664. (2), 1674. (1), 1676 (1), 1677. (1), 1679. (3), 1680. (3), 1682. (1), 1683. (1), 1684. (1), 1686. (3), 1687. (2, kod jedne korigirano iz 1686.), 1689. (1), 1690. (2), 1691. (3), 1692. (2), 1693. (4), 1694. (2), 1695. (1). 35 kom.

45.—46. VI. od godina 1671. (1) i 1673. (1). 2 kom.

—, —, kovnica u Košicama:

47. XV. od godine 1674. Do ugarskoga štita desno (heraldički) je štit, u kojemu je grad sa tri kule, a lievo drugi sa slovima CG u monogramu. 1 kom.

Olomuc. Biskup Leopold Wilhelm, nadvojvoda austrijski (1637—1662.):

48. XV. od godine 1661. sa poprsjem na averzu, a biskupijskim grbom, na kojem je u sredini posebni mali austrijski štit, na reverzu. 1 kom.

Biskup Karlo, grof Liechtensteinski (1664.—1695.):

49.—50. XV. sa poprsjem i biskupijskim grbom, na kojemu se u sredini nalazi na četvero razdijeljeni kućni grb biskupov. Od godina 1691. (1) i 1694. (2).

Bavarska. Max Emanuel (1679.—1726).

51. XV. od godine 1702. Najmladji novac cieloga skupa. 1 kom.

Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst. Grof Ljudevit Gustav (1685). Na prvi mah čovjek bi rekao, da su to novci cara Leopolda, jer u svemu glava, napis, grb) nose obilježje carevih novaca, a ništa ne sjeća na drugoga kovničkoga vlasnika (Münzherr). Ali tomu nije tako, već tu imamo pred sobom t. zv. Ortsguldne, koje je grof Ljudevit Gustav Hohenlohe kratko vrijeme, ali veoma izdašno kovao na način, kako su se kovale i carske petnajstice¹ u Mainzu, Würzburgu, Neustadtu i Rödelheimu. Dozvolu za tako neobičnu povlast dobio je podmitivši jednoga careva doglavnika. Pošto takovo pa-kovanje (Nachprägung) nije bilo zakonito i pošto je grofu Hohenlohu bilo stalo samo do što veće koristi, radi čega se ni nije držao zakonite smjese i težine kod kovanja novaca, još je iste godine izdana mu povlast ništetnom proglašena, a kolanje novaca, koji su izišli iz njegovih kovnica, zabranjeno.

Kovnica Mainz (*). Kovničar VB—W (Ulrich Burkhard Wildering):

52. LEOPOLDU·S·D·G·R·I — S·A·G·H·B·REX·•• Lovorom ovjenčano carevo poprsje sa oklopom i plaštom na desno. Pod njim zaokvireno XV.

¹ Izporedi *Jul. i Alb. Erbstein* Die im J. 1685 unter kaiserl. Gepräuge ausgegangenen Fünfzehen- u. Dreikreuzer-Stücke des Grafen Lud- i XIX. p. 305—307.

wig Gustav v. Hohenlohe-Waldenburg-Schillingsfürst. Dresden 1880. Wiener Num. Zeitschrift XIII. p. 139—144, XVIII. p. 369—390

ARCHID•AuS• — DuX•B•CO•TYR• 16—85. Okrunjeni dvoglavi carski orao sa žezlom i mačem u kreljutima i austrijskim prsnim štitom. (Burgundski balvani netočno *III*). U polju razdieljeno VB—W, a dole (*). 1 kom.

53. LEOPOLDUS•D•G•R•I•S• — A•A•G•H•B•REX•

ARCHID•AuS• — DuX•B•CO•TYR• 16—85. Ista pogrieška kod burgundskoga grba. 1 kom.

54. LEOPOLDUS•D•G•R•I•S• — A•G•H•B•REX

ARCHID•AuS• — DuX•B•COTYR• 16—85. Bez pogrieške u grbu. 1 kom.

Kovnica Würzburg (a):

55. LEOPOLDVS•DG•R•I — S•A•G•H•B•REX•

ARCHID•AuST: — DuX•B•COM•TYR• 16—85. Kao br. 54 samo što nema kovničarskih slova, i što je mjesto zvijezde pod orlovim repom biljeg (a). 1 kom.

Liegnitz-Brieg, vojvodina u pruskoj Slezkoj: Georg samovladar u Briegu 1639—1664.

56. XV. od godine 1664. 4 kom.

—: Christian, samovladar u Volavi (Wohlau) 1639—72, iza smrti svoje braće vladar u Briegu (1664.) i Liegnitzu (1663.).

57.—59. XV. od godina 1662. (1), 1663. (1) i 1664. (3). 5 kom.

Georg Wilhelm (1672—1675.). Kovničar Christoph Brettschneider (C—B) u Briegu (1669.—1713.).

60. XV. do godine 1675. 1 kom.

Württemberg-Oels, vojvodina u pruskoj Slezkoj. Sylvius Friedrich, vladar u Oelsu (1668.—1697.). Kovničar I•I•T• (1693.—1696.).

61. XV. od godine 1694. 1 kom.

Breslau (Vratislava), biskupija. Franz Ludwig, Pfalzgraf Neuburžki (1683.—1732.). Kovnica Neisse, kovničar L(eopold) P(aul) H(aller), 1678.—1701.

62. XV. od godine 1693. (1) i 1694. (1). 2 kom.

Uz ove novce poslan je muzeju još i jedan dubrovački grossetto od godine 1682.(?), za koji dvojim, da potiče iz istoga skupa. Kako je skup išao kroz više rukuh, prije nego je došao u muzej, lahko se je moglo dogoditi, da je slučajno primiešan novac, koji amo ne spada.

Dr. Josip Brunšmid.